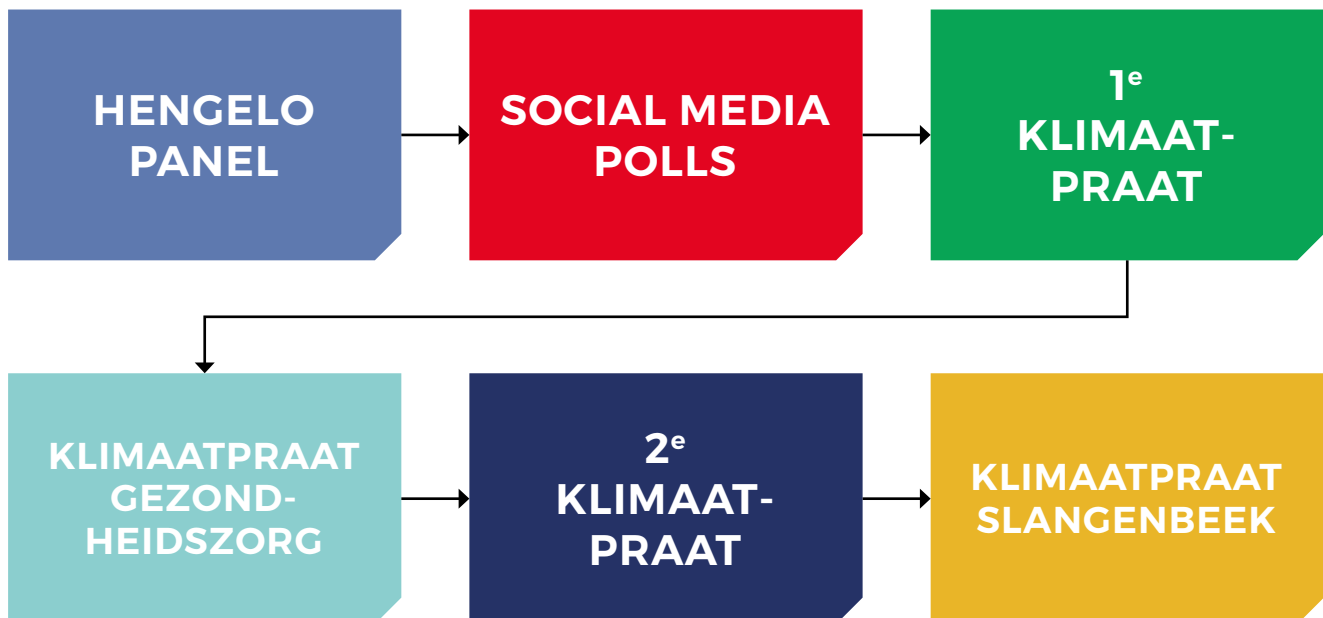

EINDVERSLAG GROENBLAUW HENGELO

INWONERSPARTICIPATIE KLIMAATVERANDERING

Zomers en winters worden steeds wisselvalliger. Steeds vaker krijgen we te maken met wateroverlast, hitte of droogte. De gemeente Hengelo zet in op het voorkomen, beperken of accepteren van de gevolgen van klimaatverandering.

Wat merken inwoners van de gemeente Hengelo van zomers en winters die steeds wisselvalliger worden? Welke problemen én oplossingen zien zij? Om dit te achterhalen gaat de gemeente Hengelo in de eerste helft van 2021 (online) in gesprek met inwoners. Deze gesprekken verlopen onder andere via het HengeloPanel¹, social media polls en de Hengelose Klimaatpraat (een reeks van vier online bijeenkomsten).

¹ Het HengeloPanel is een grote groep inwoners, die een aantal keer per jaar via internet een vragenlijst van de gemeente invult. Zo weet de gemeente wat inwoners vinden van het gemeentelijk beleid en welke ontwikkelingen er plaatsvinden in Hengelo. De resultaten gebruikt de gemeente bij het maken van beleid en het nemen van besluiten. Alle inwoners uit de gemeente Hengelo vanaf 18 jaar kunnen lid worden van het HengeloPanel: <https://www.hengelopanel.nl/resultaten/stedelijke-ontwikkeling-ruimtelijke-ordering-duurzaamheid/duurzaamheid-breed-gedragen-onder-inwoners>

VERWACHTINGEN

Aan het begin van de Hengelose Klimaatpraat worden deelnemers naar hun verwachtingen van de bijeenkomsten gevraagd. Naast duidelijkheid over de rol en acties vanuit de gemeente Hengelo, willen deelnemers ook weten welke rol zij zelf kunnen spelen. De Klimaatpraat begint daarmee al met een positieve noot: de behoefte aan samenwerking.

Een greep uit de reacties:

“Ideeën opdoen om zelf of met buurtbewoners maatregelen te treffen.”

“Informatie over de plannen van de gemeente. En misschien wat inspiratie opdoen wat je zelf zou kunnen bijdragen.”

“Praktische info over wat er gebeurt, wat de gemeente gaat doen en hoe ik kan bijdragen.”

“Inzicht over plannen en inzicht in de te nemen stappen om de wijk te beschermen tegen klimaatverandering.”

ONACCEPTABELE KLIMAATEFFECTEN

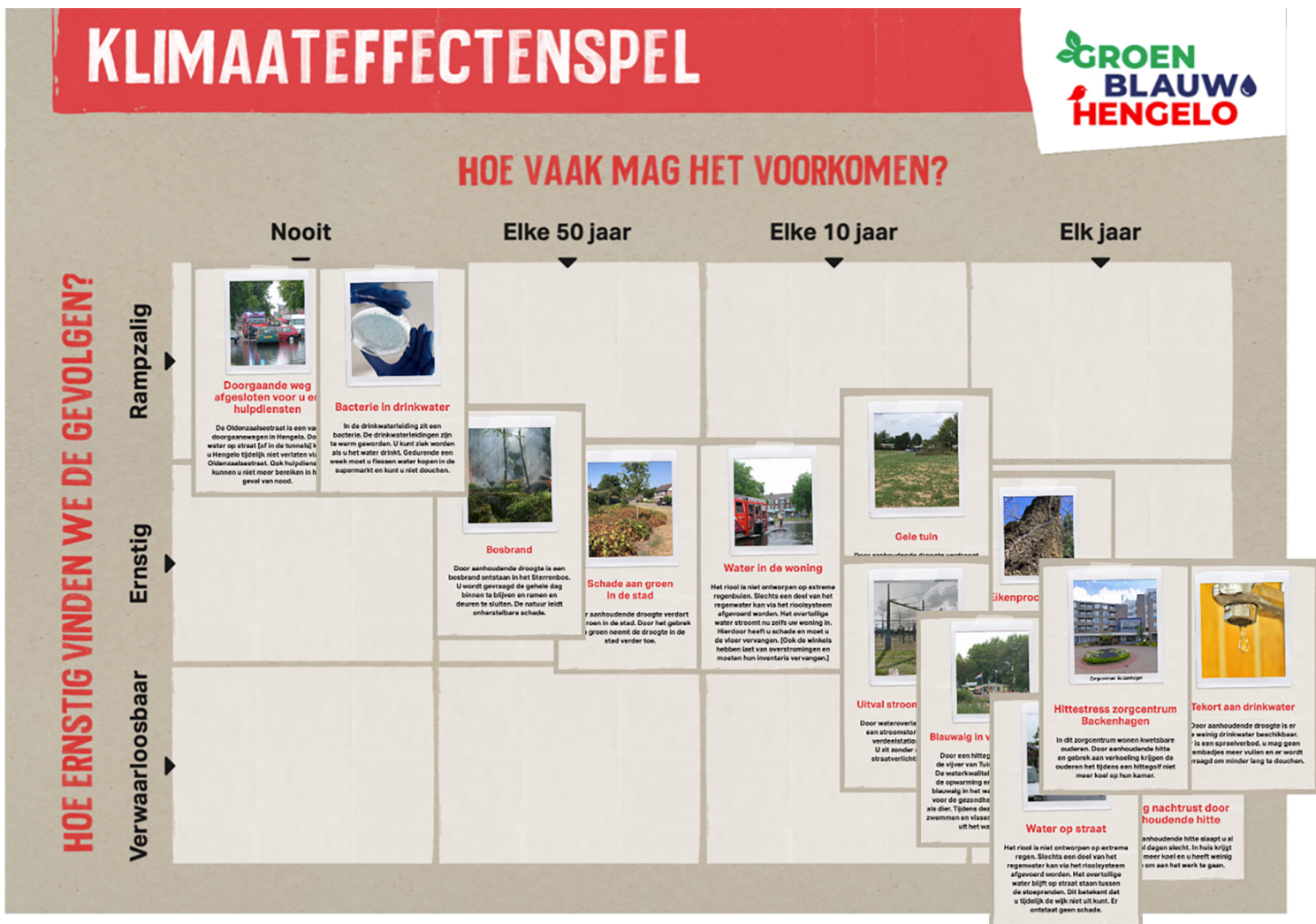
Welke klimaateffecten zijn voor inwoners van de gemeente Hengelo acceptabel en welke juist niet? En hoe vaak mogen deze klimaateffecten voorkomen? Om deze vragen te beantwoorden, wordt tijdens de 1^e Hengelose Klimaatpraat het Klimaateffectenspel gespeeld.

Om deelnemers aan de 1^e Klimaatpraat op weg te helpen, zijn van tevoren dertien mogelijke klimaateffecten geformuleerd door de projectgroep GroenBlauw Hengelo. Deze effecten zijn verdeeld over de thema's wateroverlast, hitte en droogte.

WATEROVERLAST	HITTE	DROOGTE
Water op straat	Blauwalg in vijver Tuindorp	Gele tuin
Uitval stroomvoorziening	Hittestress in zorgcentrum Backenhagen	Tekort aan drinkwater
Water in de woning	Uitval stroomvoorziening door gebruik airco	Bosbrand
Doorgaande weg afgesloten voor u en hulpdiensten	Eikenprocessierups	Schade aan groen in de stad
	Bacterie in drinkwater	
	Weinig nachtrust door aanhoudende hitte	

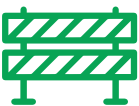
Tabel 1 | Klimaateffecten voor Klimaateffectenspel

Tijdens het Klimateffectenspel geven deelnemers aan hoe erg een klimateffect is (verwaarloosbaar - ernstig - rampzalig) en hoe vaak het klimateffect mag voorkomen (nooit - elke 50 jaar - elke 10 jaar - elk jaar).

Afbeelding 1 | Screenshot van een van de speelrondes van het Klimateffectenspel

Verdeeld over drie groepen maken deelnemers een inschatting van de ernst van verschillende klimateffecten. De volgende vijf klimateffecten worden als minst acceptabel ervaren.

1. DOORGAANDE WEGEN AFGESLOTEN VOOR U EN HULPDIENSTEN

Deelnemers zijn het erover eens dat hulpdiensten te allen tijden noodgevallen binnen een kwartier moeten kunnen bereiken.

“Dat is rampzalig en mag nooit voorkomen! Echter: een samenleving risicoloos laten functioneren is wel heel duur.”

2. SCHADE AAN GROEN IN DE STAD

Het verdrogen van groen is rampzalig, want volgens deelnemers is er juist groen nodig om hitte(stress) tegen te gaan. Daarnaast betekent schade aan groen vaak ook een afname van biodiversiteit (lees ook verderop onder het kopje 'Vergroening is van groot belang'). En afname van biodiversiteit mag nooit voorkomen, maar deelnemers vragen zich wel af of dit financieel haalbaar is.

3. BOSBRANDEN²

Bij bosbranden, of andere vormen van natuurbranden, zijn de gevolgen vaak onherstelbaar. Volgens deelnemers zijn bosbranden daarom rampzalig en mogen nooit voorkomen.

4. WATER IN DE WONING

Deelnemers zijn het erover eens dat water in de woning, door hevige regenval, niet mag voorkomen. Het acceptatieniveau wordt onder andere beïnvloed door mogelijke vergoedingen van woningverzekeringen.

5. HITTESTRESS IN ZORGCENTRA

Deelnemers zien hittestress als iets vervelends, vooral als het om kwetsbare mensen (waaronder ouderen) en hun gezondheid gaat (zie ook Gezondheid en het klimaat). Toch wordt de verantwoordelijkheid voor het tegengaan van deze hittestress snel neergelegd bij de zorgcentra zelf. Oplossingen die door zorgcentra getroffen kunnen worden zijn onder andere het plaatsen van airco's, ondanks dat een overschot aan airco's vervelend gevolgen voor het klimaat kan hebben.

“Er zijn veel manieren om een gebouw beter te isoleren, buiten de standaard technieken om. Zoals bijvoorbeeld met bomen, die zorgen voor meer schaduw en meer koelte in de zomer.”

VERGROENING IS VAN GROOT BELANG

Waarom zouden inwoners moeten werken aan de vergroening van hun eigen omgeving? Op die vraag geeft Gerrit Haverkamp van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) antwoord. Bijna iedereen wil tegenwoordig een onderhoudsarme tuin. Dit zorgt vaak voor zwaar versteende omgevingen. Maar ook een groene tuin kan onderhoudsarm zijn. En groene tuinen zijn beter bestand tegen wateroverlast, hitte en droogte. Daarnaast zijn groene tuinen beter voor ons welzijn én de biodiversiteit in onze omgeving.

“Waar geen groen is, zijn geen vogels, bloemen of insecten!” - Gerrit Haverkamp

Deelnemers aan de 1e Klimaatpraat zien ook het belang in van een groene omgeving:

“Graag meer bloeiende planten en bloemen in openbaar groen en bermen. Geleidelijk aan meer biodiversiteit in openbaar groen, dus minder saai gras.”

BELANGRIJKE BEVINDINGEN

1. Niet alle inwoners van de gemeente Hengelo ervaren dezelfde effecten van het veranderende klimaat. Daarom is het lastig een objectief beeld te krijgen van bijvoorbeeld wateroverlast of hittestress. Dit is ook iets wat je terugziet bij de deelnemers aan onze Klimaatpraat.
2. Biodiversiteit wordt door deelnemers als belangrijk thema vastgesteld. Voor dit thema moet veel aandacht zijn. Bij zowel de gemeente als haar inwoners.

² Om het klimaateffect passender te maken voor de gemeente Hengelo is er voor het vervolg van de Klimaatpraat gekozen bosbranden te vervangen door natuurbranden.

GEZONDHEID EN HET KLIMAAT

Naast de gesprekken met inwoners gaat de gemeente Hengelo in gesprek met zorgprofessionals. De effecten van het veranderende klimaat beperken zich namelijk niet tot alledaagse problemen in de leefomgeving. Ook de gezondheid, en daarmee de gezondheidszorg, worden mogelijk beïnvloed door de gevolgen van wateroverlast, hitte en droogte. Prof. Dr. Maarten van Aalst, directeur van het Klimaatcentrum van het Internationale Rode Kruis en hoogleraar Klimaat en Rampen aan de Universiteit Twente, verzorgt een introductie voor de Klimaatpraat Gezondheidszorg. Hierin komen de volgende onderwerpen aan bod: water(kwaliteit), voedsel(veiligheid), Uv-straling, luchtverontreiniging, allergenen, infectieziekten, hitte en kwaliteit van de openbare ruimte. Ook Sanne Hogesteeger, programmacoördinator Klimaatcentrum van het Rode Kruis, schuift aan bij de Klimaatpraat Gezondheidszorg.

RISICO'S VAN HET VERANDERENDE KLIMAAT

Zorgprofessionals geven tijdens de Klimaatpraat aan dat zij hitte, luchtverontreiniging en de opkomst van nieuwe infectieziekten zien als de grootste risico's van het veranderende klimaat. Sanne Hogesteeger benadrukt hierbij dat zelfs als we maatregelen blijven nemen, het klimaat blijft veranderen.

KWETSBARE GROEPEN

Kwetsbare groepen worden mogelijk harder geraakt door de negatieve gevolgen van het veranderende klimaat. Volgens de zorgprofessionals bestaat de kwetsbare groep niet uit slechts één soort inwoner. Ouderen en chronisch zieken, maar ook mensen met overgewicht, inwoners uit lagere sociaal economische klassen en inwoners die niet bereikt worden met informatie over klimateffecten behoren tot kwetsbare groepen.

MOGELIJKE POSITIEVE EFFECTEN

Klimaatverandering betekent niet alleen slecht nieuws. Volgens zorgprofessionals zijn er ook positieve effecten van klimaatverandering. Hierbij worden vooral mooier weer en de mogelijkheid de buitenlucht op te zoeken als positief aangemerkt. Dit werkt sociale interactie en fysieke beweging in de hand. Met een veranderend klimaat, en aanhoudend warmer weer, zouden we ook ons dagelijks ritme kunnen aanpassen. Denk hierbij aan de siësta's in Zuid-Europese landen.

KRACHT IN SAMENWERKING

Deelnemers aan de Hengelose Klimaatpraat Gezondheidszorg zien kansen in samenwerkingen. Volgens Sanne Hogesteeger liggen kansen bij samenwerking tussen verschillende domeinen. Door het sociale en fysieke domein actief bij elkaar te zetten op specifieke vraagstukken. Zo houd je ook kennisuitwisseling op peil.

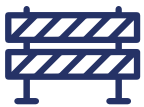
“Praten en verkennen is goed. Maar wel in combinatie met een fysieke ontmoeting bij een goed initiatief of bijvoorbeeld een moestuintje als goede afwisselingen. Dit initiatief graag delen met andere Twentse gemeenten. Graag een vervolg, maar dan niet alleen in gesprek maar ook op bezoek bij elkaar. Zo kunnen goede initiatieven en inspiratie plaatsvinden.”

BELANGRIJKE BEVINDINGEN

1. We moeten kijken vanuit kansen voor preventie en gezondheid (positieve gezondheid³). Groen, makkelijker op de fiets kunnen stappen, elkaar kunnen ontmoeten en zingeving zijn hierbij belangrijk.
2. We moeten initiatieven vanuit de samenleving oppakken. Geen top-down maar bottom-up benadering. Initiatieven landen beter als er energie vanuit de samenleving in zit. Dit zorgt voor draagkracht en draagvlak. Benut daarom inwoners en verenigingen.

MOGELIJKE OPLOSSINGEN

Tijdens de 2^e Hengelose Klimaatpraat en de Klimaatpraat Slangenbeek wordt gezocht naar oplossingen voor de minst acceptabele klimaateffecten uit de 1^e Klimaatpraat.

DOORGAANDE WEGEN AFGESLOTEN VOOR U EN HULPDIENSTEN

Het tegengaan of verkleinen van wateroverlast, en daarmee de kans op afgesloten straten ligt volgens deelnemers vooral bij het afvoeren van regenwater. Een van de oplossingen is regenwater langer vasthouden in de haarvaten in plaats van het snel af te voeren. Het regenwater kan ook vertraagd worden afgevoerd naar de beken. Een oplossing kan ook zijn om onze voorzieningen aan te passen, bijvoorbeeld door regengoten te vergroten. In plaats van de gevolgen van wateroverlast tegen te gaan, kunnen we er ook voor kiezen ons erop aan te passen. Door bijvoorbeeld voertuigen voor hulpdiensten te ontwikkelen die beter bestand zijn tegen waterrijke omgevingen.

“We zijn erg gefocust op het voorkomen van wateroverlast. Misschien moeten we ook leren er mee om te gaan.”

SCHADE AAN GROEN IN DE STAD / AFNAME VAN BIODIVERSITEIT

Met de toename van droogte of hitte neemt de schade aan groen toe. We moeten in de openbare ruimte inzetten op het versterken van de biodiversiteit; geen monocultuur maar een grote verscheidenheid aan soorten. Hier moet worden gekeken naar de bestendigheid van deze soorten tegen hitte en droogte. Door veel en divers groen toe te passen, neemt de kans toe dat bomen en planten perioden van extreme hitte of droogte overleven. Dit heeft ook positieve effecten op de biodiversiteit.

NATUURBRANDEN / AFNAME VAN BIODIVERSITEIT

Inzetten op gevarieerd groen, zowel in bossen als bermen of ander openbaar groen kan de kans op natuurbranden verkleinen. Door droogte classificatiesystemen te gebruiken kunnen drooggevallen gebieden eerder herkend worden, ook door inwoners. Door inwoners goed voor te lichten over droge gebieden kan de kans op een natuurbrand verkleind worden.

“Het enige dat in Hengelo kan voorkomen is een bermbrand. Ik denk dat ecologisch maaien kan zorgen voor meer plantensoorten, zo worden bermen minder vatbaar voor bermbranden.”⁴

³ Positieve gezondheid: Een bredere kijk op gezondheid, die meer oplevert: <https://www.iph.nl/positieve-gezondheid/wat-is-het/>

⁴ De gemeenteraad van Hengelo heeft in juli 2021 besloten dat Hengelo gaat starten met ecologisch maai-beheer.

WATER IN DE WONING

Als het water op straat zo hoog staat dat het je huis in kan stromen, helpen zandzakken voor de deur mogelijk om de overlast te beperken. Door buitenshuis water sneller en anders af te voeren hoeft het mogelijk niet zover te komen. Het is belangrijk dat het voor inwoners duidelijk is wat de gemeente doet tegen de wateroverlast en hoe inwoners hierop kunnen aanhaken. Inwoners moeten ook gestimuleerd worden hun eigen verantwoordelijkheid te nemen, door bijvoorbeeld te kijken naar mogelijke vergroening van hun eigen omgeving.

“De oplossing moet niet alleen bij de inwoners worden gezocht. We zullen hier vaker overlast krijgen in Hengelo, omdat we zo laag liggen. We zitten tegen een stuwwal aan, daar valt niet tegenaan te boksen als er echt heel veel water gaat vallen. Alle oplossingen die we hier terplekke bedenken zullen niet genoeg zijn. En dan kom ik uit op samenwerking met het Waterschap.”⁵

HITTESTRESS IN ZORGCENTRA

Door de omgeving van zorgcentra aan te passen, kan hittestress mogelijk verminderd of voorkomen worden. Denk bijvoorbeeld aan meer parkachtige omgeving rondom zorgcentra. Groene daken, boom- en planrijke tuinen of terreinen. Naast een fysieke oplossing, helpt het ook om te kijken naar elkaar. Stimuleer ouderen voldoende te drinken, ramen op de juiste momenten te sluiten of juist te openen en vooral rust te houden.

“Heb oog voor je burenl!”

BELANGRIJKE BEVINDINGEN

1. Deelnemers aan de Klimaatpraat zijn bereid zowel over hun eigen rol als de rol van de gemeente na te denken wat betreft het tegengaan van wateroverlast, hitte en droogte.
2. Deelnemers aan de Klimaatpraat zijn zich ervan bewust dat sommige klimaateffecten nooit volledig tegengegaan kunnen worden.

KLIMAATEFFECTEN IN DE PRAKTIJK

Niet iedereen binnen de gemeente Hengelo ervaart dezelfde effecten van het veranderende klimaat. Zo blijkt ook uit de Hengelose Klimaatpraat.

HITTE EN DROOGTE

Deelnemers aan de 2^e Klimaatpraat ervaren in verhouding vooral veel hitte en droogte. Om de vervelende gevolgen van hitte en droogte tegen te gaan wordt door deelnemers vooral ingezet op vergroening van de eigen tuin. Ook wordt er gelet op voldoende schaduw in de tuin en beplanting die goed tegen hitte of droogte kan.

⁵ Het Waterschap neemt verschillende maatregelen rondom biodiversiteit en wateroverlast. Kijk op <https://www.vechtstromen.nl/over/klimaat/> voor meer informatie.

WATEROVERLAST

Een dag na de hevige regenval op zondag 4 juli geven deelnemers aan de Klimaatpraat Slangenbeek aan vooral wateroverlast te ervaren (zie verderop ook 'Dit valt op'). Dit wordt veroorzaakt door te smalle/kleine stroken die hemelwater moeten afvoeren. Daarnaast blijft regenwater staan tussen hoge drempels, als het via de putten niet kan weglopen. Volgens inwoners is het lastig hier zelf iets tegen te doen. Het is bij inwoners bekend waar het water zich ophoopt tijdens hevige regenval.

“Als je op de klimaatatlas⁷ kijkt naar een voorspelling van waar het water zicht gaat ophopen, dan klopt dit onvoorstelbaar goed.”

WELKE NIEUWE ACTIES ZIJN INWONERS BEREID TE NEMEN?

Aan het eind van de 2^e Klimaatpraat en de Klimaatpraat Slangenbeek wordt deelnemers gevraagd welke (nieuwe) acties of maatregelen zij in hun eigen omgeving zouden willen nemen, om wateroverlast, hitte of droogte tegen te gaan.

Het merendeel van deelnemers geeft aan regenpijpen af te willen koppelen en een regenton te plaatsen. Ook het vergroenen van de tuin in het algemeen en het realiseren van een groen dak worden vaak genoemd. Maar groene daken zijn volgens deelnemers, ondanks de Subsidieregeling Groene Pet⁸, een grote investering.

BELANGRIJKE BEVINDINGEN

1. Deelnemers zijn bereid (meer) maatregelen op het gebied van vergroening in de eigen omgeving te nemen.
2. Deelnemers zoeken naar duidelijke richtlijnen op het gebied van vergroening. Wat mogen en kunnen deelnemers zelf en waarbij hebben zij hulp nodig van de gemeente Hengelo?

DIT VALT OP

HITTE EN DROOGTE WORDEN HET MEEST ERVAREN

Deelnemers aan de 2^e Hengelose Klimaatpraat geven aan hitte en droogte te ervaren. Het HengeloPanel toont aan dat dit breder speelt in de gemeente Hengelo. 25% van het panel ervaart (zeer) veel hinder/overlast van droogte en 31% ervaart (zeer) veel hinder/overlast van hitte. Wateroverlast wordt door slechts 8% van de panelleden ervaren. In contrast: na de hoosbui op zondag 4 juli 2021 geven deelnemers aan de Hengelose Klimaatpraat Slangenbeek aan voornamelijk wateroverlast te ervaren.

Social media polls laten zien dat effecten die gekoppeld zijn aan wateroverlast (ondergelopen kelders, ondergelopen en afgesloten straten, drijvende meubels, water dat het huis in stroomt) als erger worden ervaren dan bijvoorbeeld klimaateffecten door hitte of droogte (geel gazon, barbecue verbod, stroomuitval of afgelaste festivals). Wateroverlast wordt over het algemeen dus als erger gezien, maar in mindere mate ervaren in de gemeente Hengelo.

⁶ De Klimaatpraat Slangenbeek vond een dag na de hevige regenval op zondag 4 juli 2021 plaats.

⁷ Klimaatatlas. De klimaatatlas Twente/Hengelo brengt de verwachte klimaateffecten voor 2050 op het gebied van wateroverlast, overstroming, droogte en hitte in kaart. De klimaatatlas maakt tot op perceel niveau de mogelijke effecten van klimaatverandering inzichtelijk. www.hengelo.nl/klimaat

⁸ Subsidie Groene Pet. Om de aanleg van sedumdaken te stimuleren kent de gemeente Hengelo de subsidie regeling Groene Pet. www.hengelo.nl/groenepet

FOCUS OP DE EIGEN OMGEVING

Klimaatverandering is nog vaak een 'ver van mijn bed' show. Zo'n 78% van de deelnemers aan het HengeloPanel geeft aan dat de gemeente aan zet is om klimaatverandering tegen te gaan. In de gemeente Hengelo is het totaal oppervlakte van de particuliere tuinen drie keer groter dan het oppervlakte openbaar groen. Deelnemers aan de Hengelose Klimaatpraat slaan aan op de focus op de eigen omgeving en blijken bereid te zijn in hun eigen omgeving aan vergroening te willen werken. Uit het HengeloPanel blijkt ook dat 77% van de deelnemers het (heel) belangrijk vond zelf in actie te komen.

BEHOEFTE AAN GROEN

Het belang van vergroening loopt als een rode draad door de Hengelose Klimaatpraat. Ook deelnemers van aan het HengeloPanel zien het belang in van vergroening. Een ruime meerderheid (86%) staat (zeer) positief tegenover het idee om sommige bermen en graslanden anders te beheren, waarbij gras minder kort gemaaid wordt en er meer kruidenrijke bermen komen. Zorgprofessionals die deelnemen aan de Hengelose Klimaatpraat Gezondheidszorg benadrukken het belang van vergroening. Een groene omgeving draagt bij aan sociale cohesie en nodigt uit om in beweging te komen.

SAMENWERKING

Deelnemers aan de Klimaatpraat hebben behoefte aan samenwerking. Uit de 2^e Klimaatpraat blijkt dat deelnemers graag informatie uitwisselen over vergroeningsmaatregelen, of andere manieren om een positieve bijdrage te leveren aan het klimaat. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het uitwisselen van duurzame of klimaatpatievolle ideeën, zoals biologische supermarkten of streekproducten. Naast de 2^e Klimaatpraat laat ook de Klimaatpraat Slangenbeek zien dat deelnemers graag samenwerken met elkaar en de gemeente. Hierbij is er behoefte aan concrete informatie en samenwerking met de gemeente. Wat mag er wel en niet op het gebied van vergroening? En hoe kunnen inwoners onderling en met de gemeente samenwerken om bij te dragen aan een beter klimaat?

Ook zorgprofessionals zien kansen in samenwerking. De Hengelose Klimaatpraat laat zien dat er kansen liggen in domein overschrijdende samenwerkingen. Het sociale en fysieke domein kunnen elkaar versterken in zowel het tegengaan van klimaatverandering als de bevordering van de gezondheid van inwoners van de gemeente Hengelo.

ZO BEREIKT DE GEMEENTE MEER MENSEN

Hoe betreft de gemeente meer inwoners bij het gesprek over het klimaat? Het blijven uitdragen van het belang van dit thema wordt door meerdere deelnemers aan de 2^e Klimaatpraat en de Klimaatpraat Slangenbeek genoemd. Hierbij kunnen ook scholen en scholieren ingezet worden. Zij kunnen op hun beurt mogelijk ouders in beweging krijgen om ook (meer) na te denken over klimaatverandering. Maar mogelijk worden mensen ook makkelijker bereikt door hen in hun eigen omgeving op te zoeken, door bijvoorbeeld via wijk- en of buurthuizen te promoten.

Daarnaast blijkt dat inwoners meer willen dan alleen praten. Zij willen duidelijkheid over wat er met de uitkomsten van deze gesprekken gedaan wordt. Het kan daarom helpen verwachtingen van tevoren goed te beheren.

HOE NU VERDER?

Met de uitkomsten van het HengeloPanel, de social media polls en de Hengelose Klimaatpraat krijgt de gemeente Hengelo een beeld van hoe (een deel van de) Hengelose bevolking klimaatverandering ervaart. Alle input vanuit inwoners wordt gebruikt om Hengelo in de komende jaren weerbaarder te maken tegen wateroverlast, hitte en droogte.

De gemeente Hengelo kan op deze manier samen met haar inwoners zorgen voor een klimaatbestendig Hengelo.

Kijk voor meer informatie op www.hengelo.nl/klimaat